

PSAC 2023

Examiners' Report – Kreol Morisien

Bann mesaz inportan:

Baze lor PSAC ‘assessment’ 2023 lor Kreol Morisien, ek alaswit bann rapor presedan, bann pwin inportan ki finn trouve se ki bann kandida:

- ena enn bon metriz vokabiler ek konpreansion direk
- ena bann difikilte dan prodiksion ekri ; sa bann difikilte-la koncern pli spesifikman lortograf, syntax ek kapasite ekrir enn text plizoumwin long.
- bizin travay bann exersis lor fraz konplex, ki demann itilizasion bann konekter
- bizin travay plis bann exersis prodiksion ekri, ek an partikilie, konpozision.

Komanter Zeneral

Pou lexame PSAC 2023, bann kandida finn bien travay an zeneral. Finn ena enn to reisit 82.56% pou bann kandida ki finn pas lexamen pou *Kreol Morisien*, ki a-penn pli feb ki rezilta 2021-2022 (83,83%), me touzour enn ameliorasion parapor ek rezilta 2020-2021, kot 80.74% ti pase dan sa matier-la. Nou finn konstate pou sa lane-la ousi ki mazorite bann zelev ki finn pran par lexamen pou *Kreol Morisien* dan PSAC finn gagn Grad 1, enn tandans ki similer depi 2017, kan finn gagn lexamen *Kreol Morisien* (dezorme KM) pou premie fwa alafin sik primer.

Bann zelev ti ena pou reponn bann kestion lor gramer, vokabiler, lektir konpreansion ek prodiksion ekri.

Papie-la ti divize an trwa parti:

- Lektir ek Konpreansion (40%)
- Prodiksion ekri (30%)
- Gramer ek Vokabiler (30%)

Enn analiz pli aprofondi bann rezilta an KM montre ki bann zanfann metriz plizoumwin bien bann kestion lor konpreansion sinp ek gramer. Anplis, nou finn ousi konstate ki bann zelev finn gagn laplipar bon repons kan zot bizin donn enn repons kourt (par exanp, pou bann *multiple choice questions* ouswa pou bann kestion ki permet kandida reponn ek enn sel mo).

Parkont, kan nou analiz kapasite lektir bann zanfann, nou trouve ki ena ankor boukou plas pou amelior konpetans bann zanfann pou ekrir bann fraz ki finn bien konstrir e pou zot kapav ekrir enn

text inpe pli long. Dan bann kopi lexamen, kapav ankor trouv enn kantite inportan fot lortograf, e paret inportan met lanfaz lor sa laspe laprantisaz-la. Enn lot difikilte ki aparet regilierman konsern metriz bann konvansion lekritir, kouma ponktiasion, fer referans a diskour direk ek bann fraz interogatif.

Li malere ousi trouve ki ena ankor enn kantite zanfani ki pena okenn metriz literasi bazik. Memsipoursantaz zanfani ki ena sa bann difikilte-la pe kontign diminie toule lane, ena ankor tro boukou kandida ki preske pa ranpli zot kestioner, ek/ouswa parfwa met ansam bann let ki pa permet idantifikasion enn mo ek paret pa reisi konpran exersis ki finndemann zot fer.

Anfin, e kouma dan bann rapor presedan, nou met lanfaz lor lefet ki li bien inportan ki bann profeser kontign ankouraz bann zelev ekrir. Memsitrayay lor oral bien inportan, li ousi inportan ki bann zanfani develop zot konpetans ekri, ki esansiel pou kontign zot aprantisaz dan *Kreol Morisien*, me ousi dan tou lezot matier. Nou finnankor trouv tro boukou papie lexamen kot bann kandida pa finnn reponn okenn kestion/item ki obliz zot reponn ek (omwin) enn fraz konple. Li konsern 18 pwin o-total dan kestioner-la ek nou trouv li domazab pou zot akizision konpetans prodiksion ekri ki sartin zanfani focus lor tou lezot kestion me pa reponn nanye pou sa bann kestion-la. Prodiksion ekri, li enn eleman krisial dan bann aprantisaz skoler ek li pou ankor pli inportan dan sik segonder. Pou sa, nou ankouraz bann zelev pou ekrir plis ek soutenir tou zefor bann ansegnan pou met lanfaz lor nesessite metriz lekritir.

Kestion 1

Kestion 1 ti teste bann zanfani zot konpreansion dan enn fason tre sinp. Zot ti bizin relie sak fraz ki finndone avek enn zimaz. Ti ena enn zimaz anplis pou ki bann kandida pa otomatikman swazir de move repons. Laplipar bann kandida finnskor tou zot pwin lor sa kestion-la ek se sa kestion-la ki bann kandida finnn pli bien trayay dan kestioner antie, ek plis ki 4 zanfani lor 5 ki finnskor maximum pwin.

Kestion 2

Dan Kestion 2, ti ena 10 item lor bann eleman gramer dan Kreol Morisien. Bann kandida ti bizin swazir bon pronom, marker TMA, prepozision ouswa konzonksion. An zeneral, bann zelev finn bien reponn sa keston-la avek plis ki 80% bon repons pou preske tou bann item.

Se item 4 ki finn poz inpe plis difikilte:

Item 4: *Mo al piknik semenn dernie.*

Mazorite bann kandida finn trouv bon repons, ki ti ‘ti’. Move repons ki ti plis komin dan sa item-la se repons ‘pe’. Li sertenman provoke par lefet ki bann zanfana pa finn lir fraz-la ase atantivman pou remarke ki ‘semenn dernie’ obliz nou konpran ki sa aksion-la li intervenir dan lepase. Li paret imposib pou servi ni bann marker letan ‘ava’ ek ‘pou’ ki nou servi pou fitir, ni marker ‘pe’ ki nou servi pou indike ki enn aksion pa finn ankor termine. Lerla, sel swa ki kapav bon repons se ‘ti’, ki sel marker letan pase an KM.

Kestion 3A

Kestion 3A ti pe teste bann zelev zot konesans vokabiler bazik. Dan enn lalis mo, bann zanfana ti bizin koup enn mo ki pa sipoze ladan. An mwayenn, bann kandida finn gagn 4 lor 5 dan sa keston-la. Sa skor-la finn ameliore parapor a lane dernie, kot ti ena enn item ki ti poz plis problem ki bann lezot. Sa lane-la, nou pa finn trouv enn gran diferans dan pousantaz bon repons pou sak item, memsi se premie item ki finn poz inpe plis difikilte.

(i) *disik, dipwav, dirouz, disel, diber*

Tandi ki anviron 4 zanfana lor 5 finn gagn bon repons pou bann lezot item, apepre 3 zanfana lor 4 finn trouv bon repons ‘dirouz’, alor ki tou bann lezot mo fer referans ek bann kiksoz ki kapav servi pou kwi manze. Difikilte ki kapav explike kifer bann zanfana finn gagn difikilte ek sa item-la, se ki tou bann mo koumans ek silab ‘di’. Li posib ousi ki tou bann zanfana pa konn mo ‘dirouz’ (‘rouzalev’) ek, lerla, finn swazir enn mo o-azar dan sa lalis-la.

Kestion 3B

Kestion 3B finn konsevwar pou teste vokabiler bann zanfan. Kontrerman ek keston 3A kot bann kandida ti bizin koup enn mo ki pa al dan enn lalis, isi se kontext fraz-la ki sipoze permet bann kandida swazir bon repons.

Laplipar bann zelev finn trouv bann mo apropiye pou sak fraz. An-efe, anviron 80% zelev finn trouv bon repons pou sak item.

Kestion 4A

Kestion 4A, se premie keston baze spesifikman lor konpreansion ekri. Kouma souvan, li ti baze lor enn lafis, ki anons enn zourne aktivite. Sa keston, ki ena pou obzektif evalie konpreansion ekri bann kandida a enn nivo mwayin, permet teste zot kapasite idantifie bann repons presi dan enn text informatif relativman sinp. Bann kandida finn skor an mwayenn anviron 7 pwin lor 10 pou sa keston-la.

Li inportan atir latansion lor fason reponn dan sa keston-la. An-efe, bann kandida reper ase rapidman parti text kot zot pou trouv informasion nesaser pou repons-la, aköz bann keston-la poze an-ord. Nou finn remarke ki enn parti bann kandida donn kouma repons enn fraz antie ouswa enn bout fraz, ki kontenir bon repons me ki pa enn repons apropiye pou keston ki finn poze. Lerla, bann kandida finn perdi pwin parski zot pa finn demontre zot kapasite reper informasion presi. Nou ti pou konsey bann profeser reget sa bann stratezi konpreansion kan zot fer bann exersis dan klas, parski pran fraz-la antie (*indiscriminate lifting*), li pa enn bon teknik pou favoriz enn meyer konpreansion ekri.

Se exakteman se ki finn remarke dan item 5 kot mwins ki lamwatie bann kandida finn gagn bon repons.

Item (5): Ki ler levennman-la pou koumanse ?

Finn remarke ki boukou zanfan finn fer *lifting* ek finn reponn ‘9h30 ziska 11h30’, ki pa repons ki ti pe atann. Apar sa item-la, bann zelev finn relativman bien travay ek ena ant 65% ek 82% bon repons pou bann lezot item.

Kestion 4B

Sa keſtion-la ti lor lektir ek konpreanſion. Pou lane 2023, ti ena enn text naratif, me bizin pa bliye ki text pou keſtion 4B kapav ouſi enn text informatif ou deſkriptif. Bann keſtion finn teste enn seri diferan konpetans: konpreanſion direk, kronoloji bann evennman ek inferans.

Bann tip item ouſi varye dan sa keſtion-la avek, pou sa lane-la, bann item ‘multiple-choice’, vre/fos, kronoloji ek keſtion ouver.

Lor enn total 15 pwin, lamwayenn ki bann kandida finn gagne ti 10 pwin, ki plis ki lane presedan (lamwayenn ti 9 pwin).

Nou trouve ki ena de nivo zeneral pou bann item dan sa keſtion-la, ki reſlete dan poursantaz bon repons bann kandida. Pou bann item ek enn nivo difikilte mwayin (item 1-6), ena enn poursantaz bon repons ki ant 60% ek 80%. Me pou bann item ek enn difikilte elve (item 7-10), sa poursantaz-la tonbe ant 45% ek 62%. Se sirtou bann item 7 ek 9, ki toule de bann keſtion inferant, ek item 10 (remet bann evennman an-ord) ki finn poz problem. Nou finn remarke ki boukou zanfan finn fer linpas lor bann item 6 ziska 10.

Item 7: Landemin gramatin, kan Misie Gerard ti devid so sak, kifer Jampi ti ena zis enn tigit lenerzi?

Se enn keſtion inferan ek ouver kot bann kandida bizin dedwir enn repons apartir bann eleman dan text. Text-la finn inform nou ki Jampi finn pas toutlong so lanwit reflesi lor so konportman, priye pou so bann kamarad pardonn li so bann mesanste. Anplis, nou aprann ki li finn plore aköz li ti pe fin ek swaf. Donk repons ki nou pe atann, se ki Jampi ti ena tigit lenerzi parski li pa finn dormi ek, ouſi, ki li ti pe fin ek swaf. Plis ki lamwatie bann kandida pa finn trouv bon repons.

Item 10, li enn keſtion relativman sinp, kot bann kandida bizin remet kat evennman ki deroule dan zistwar an-ord kronozik. Malgre sa, mwins ki lamwatie bann kandida finn reisi skor 4 pwin lor 4. Nou finn ouſi remarke ki preske 1 zanfan lor 4 finn skor 0, souvan parski zot pa finn reponn nanye. Ena ouſi 1 kandida lor 5 ki finn skor 2 pwin lor 4, seki paret indike ki zot finn interverti lord pou 2 repons.

Kestion 5

Kestion 5 evalie konesans kandida lor syntax Kreol Morisien. Konesans syntax ti teste atraver enn varyete item: bann mo an-ord, separ bann mo kole ansam, rey mo anplis, inser enn adverb dan enn fraz, transformasion fraz negatif ek interogatif, ekrir enn fraz apartir bann mo ki finn done.

Total pwin lor sa keston-la li 10 ek bann kandida finn gagn an mwayenn 7 pwin lor sa, ek anviron 2 tier kandida finn gagn bon repons pou sak item. Item kot zelev finn gagn inpe plis difikilte ti item (vi) ek item (vii):

Item 6 (vi): Kandida ti bizin met fraz ‘*Eski to paran les twa al exkursion ?*’ dan so form deklaratif.

Sa item-la lor 2 pwin. Kontrerman a seki nou abitie trouve pou sa item-la, pa finn donn bann kandida enn fraz deklaratif pou met dan form interogatif, me linvers. Bon repons ti ‘*To paran les twa al exkursion.*’ avek de transformasion ki obligatwar : retir ‘eski’ dan koumansman fraz ek pwin interogasion alafin fraz-la. Boukou zelev finn bliye tir pwin interogasion. Ena ousi ki finn zis re-ekrir fraz-la kouma li ete ek finn retir pwin interogasion alafin. Ena kandida ki finn ousi fer bann lezot sanzman ki pa ti nesaser, kouma azout enn marker letan, kouma ‘pou’ ouswa ‘finn’. Li posib ki bann kandida pa finn ase trouv sa typ keston-la pandan zot aprantisaz. Nou finn osi trouve ki plis ki enn tier bann kandida pa finn skor okenn pwin pou sa keston-la.

Item 5 (vii): Kandida ti bizin fer enn fraz avek mo ‘*tris – perdi*’.

Li inportan souligne ki, pou sa item-la, linportans li lor lortograf ek syntax. Bizin fer enn sel fraz, sintaxikman korek, avek bon lortograf ek kot finn servi tou mo ki finn done.

Boukou fraz relativman sinp ti kapav fer avek sa de mo-la, par exanp: ‘Mo tris parski mo lisien finn perdi.’ ouswa ‘Letan Hansel ek Gretel finn perdi, zot ti bien tris.’ Antouka, bann kandida ti oblize fer enn fraz konplex ki kontenir de propozision.

Parmi bann repons ki pa finn gagn pwin, ti ena bann fraz ki ti kontenir bann erer ponktiasion ek lortograf. Nou gagn linpresion ki boukou zanfan ankor panse ki labsans ponktiasion signifie ki ena enn sel fraz. Let kapital ek pwin final esansiel pou koumanse ek fini enn fraz e zot prezans form parti definision enn fraz. Nou finn ousi sanksionn zot prezans omilie enn fraz. Anfin, nou finn

penaliz bann erer lortograf ek bann fraz ki pa ti konpreansib ouswa ki ti kontenir bann erer syntaxik. Nou pa kapav interpret sa bann fraz-la ek konpran mesaj-la fasilman.

Kestion 6A

Bann zelev ti bizin konplet enn ti text par bann mo ki ti deza done. Ti ena enn mo anplis pou asire ki enn kandida pa perdi otomatikman 2 pwin si li finn fer (omwin) enn erer. An zeneral, zot finn trouv keston 6A ase fasil. Mazorite bann kandida finn trouv tou bann mo.

Kestion 6B

Text ki ti done dan 6A ti kontigne dan 6B me, isi, bann zelev ti bizin propoz zot bann prop mo pou ranpli bann plas vid. Kontrerman a 6A, bann kandida finn trouv sa keston-la bien pli difisil. An-efe, 56% bann kandida ti gagn tou zot pwin pou keston 6A (ek enn mwayenn 3.5 pwin lor 5), ki enn meyer pousantaz ki lane dernie (48%). Pou keston 6B, zis 23.6% bann kandida finn gagn 5 pwin lor 5 (ek enn mwayenn 2.5 pwin lor 5), ki pli feb ki lane dernie (28.5%).

Enn bon pratik pou sa keston-la, se ki bann zelev bizin lir text-la an antie avan zot trouv bann mo par zotmem. Koumsa, zot pou gagn enn meyer konpreansion text-la ek seki li ve dir. Zot ousi bizin relir text-la an-antie kan zot finn fini trouv tou bann mo.

Se premie item ki finn montre pli boukou problem, alor ki mazorite bann kandida finn trouv bon repons pou bann lezot item. Sa item-la ti « *Li met enn-la so Moustas ek lot-la, Makiyaz.* » Nou ti pe atann bann mo kouma ‘nom’, ‘ti-nom’ ouswa ‘sirnom’. Dan boukou ka, bann zanfann pa finn ekrir nanye ouswa finn ekrir bann mo ki pa ti fer sans dan kontext sa fraz-la.

Kestion 7A

Dan keston 7A, bann zelev ti bizin koriz bann mo ki finn mal ekrir dan enn ti text ki finn done. Bann mo ki ena fot ti fini idantifie dan text-la. Sa keston-la teste bann kandida zot kapasite aplik bann reg gramer et ortograf dan enn text. Dan papie lexamen lane dernie ti ena bann erer gramatikal

ek leksikal diferan (kouma form long ek kourt bann verb). Sa lane-la, ti ena bann erer lor lortograf, i-konpri inflians lortograf Franse kan pe ekrir an Kreol. Nou finn trouve sa lane-la ki bann kandida finn gagn plis difikilte ek sa kestion-la ki lane dernie: tandi ki anviron de tier bann kandida ti reisi koriz tou bann erer dan sa text-la an 2022, se zis enn tigit plis ki lamwatie ki finn reisi koriz tou bann fot sa lane-la. Lerla, ena zis 40% bann kandida ki finn reisi gagn 5 pwin lor 5. Nou bizin ousi signale ki boukou pa finn ekrir nanye pou sa kestion-la.

Kestion 7B

Bann zelev ti bizin trouv bon form pou bann verb. Sa lane-la, sa kestion-la ti propoz zis bann form long ek bann kandida ti bizin swazir ant form long ek form kourt. Ti ena 4 item kot ti bizin ranplas form long par form kourt ek, pou item 3, ti bizin les verb-la kouma li ete, setadir dan so form long. Anviron de tier bann kandida finn swazir bon form, kan ti bizin ranplas form long par form kourt. Se item 3 ki finn poz plis problem parski ti bizin les verb-la kouma li ti ete. Li posib ki bann kandida pa finn bien konpran konsign ‘servi bon form verb pou konplet sa text-la’ e ki zot finn panse ki zot ti bizin obligatwarman ranplas form existan par enn lot.

Kestion 8A

Obzektif kestion 8A se evalie kapasite enn zelev pou ekrir enn zistwar an Kreol baze lor trwa desin ek bann mo ki finn done. Parmi bann mo done ena ousi bann konekter. Par desin ek mo done korespondan, bann kandida ti bisin ekrir enn sel fraz. Toule trwa fraz ti bizin rakont enn ti zistwar, enn swit naratif ki koeran. Pli an-detay, bann fraz-la ti bisin:

- fer sans
- ena enn vokabiler aproprie ek enn bon syntax;
- pena lezot fot gramatikal (lakor, form verbal, etc.).

Sa kestion-la aparet kouma enn parmi bann pli difisil pou bann kandida. An zeneral, bann kandida finn skor zis lamwatie pwin, 3 lor 6, dan sa kestion-la, kouma lane dernie. Ena zis 22% kandida ki finn reisi gagn 6 pwin lor 6, e zis 41%-44% kandida ki finn reisi skor pwin maximum pou sak

item. Mem si bann zelev finn gagn inpe pwin, finn konstate ki zot fer boukou fot, sirtou o-nivo lortograf ek syntax, ek zot pa respekte bann konsign ki finn done (fer enn sel fraz). Nou finn ousi note ki boukou kandida pa gagn okenn pwin pou sa kestion-la akòz zot pa ekri nanye. Bann pli gro problem ki finn trouve, se ki ena kandida ki:

- pa servi tou mo ki finn done;
- pa servi tou mo ki finn done dan enn sel fraz. Zot prodir plis ki enn fraz;
- finn ekri plizier fraz ki zot pa finn separe ek bann sign ponktiasion pou donn lilizion ki se enn sel fraz, seki finn penalize;
- finn kit boukou fot sintaxik ek ortografik.

A-nouvo, nou rekomande ki bann kandida travay plis sa bann kalite kestion-la, ki permet evalie prodiktion ekri. Anplis, sa kestion-la permet evalie prodiktion fraz sinp, fraz konplex ek koerans textiel, seki pou vinn ankò pli inportan dan prodiktion konpozision. An-efe, bann zelev bizin metrize lekritir fraz dan enn premie tan, answit paragraf, avan ki zot prodir bann text ki pli long.

Nou kontign espere ki, avek sa kalite kestion-la dan papie evaliasion, bann zelev pou ankouraze pou travay plis prodiktion ekri, lor redaksion fraz ek paragraf, ki pou ed zot dan tou fason dan zot aprantisaz. Li pou ed zot amelior zot lortograf, zot vokabiler ek gramer, zot syntax ek ponktiasion, ki pou donn zot konfians pou koumans prodir bann text ki pli long. Sa metrize-la, se lakle reisi skoler dan segonder. Li paret lèlwa krisial ki kontign ankouraz bann zelev pou ekri plis ek respekte plis bann reg lekritir ek bann reg gramatikal.

Kestion 8B

Pou kestion 8B, bann kandida ti bizin kre enn fraz konplex apartir de fraz sinp ki finn done ek bizin servi enn konekter pou relie gramatikalman ek semantikman sa de fraz sinp la. Ti ousi bizin fer bann sanzman neseler, kouma tir pwin omilie fraz-la ek, parfwa, ranplas enn nom prop par enn pronom personel.

Mazorite bann zelev finn travay ase bien ladan, avek enn mwayenn 3 pwin lor 4. Tandè ki finn ena ant 60% ek 80% bon repons pou sak item individielman, enn tigit plis ki 2 kandida lor 5 finn reisi skor 4 pwin lor 4. Bann problem ki nou finn trouve pli souvan, zot liste anba:

- Ena zelev ki finn sanz sans fraz-la letan zot finn met konekter;
- Ena pa finn fer okenn sanzman kot ti bizin;
- Ena zelev finn ousi fer lezot sanzman ki pa ti bizin.

Sa kestion-la permet evalie kapasite bann zelev pou prodir bann fraz konplex, olie zis fer bann fraz sinp. Li aprann bann zelev relie de evennman ek kre bann lien diferan ant zot, ki sa bann lien-la ena enn rapor yerarsik (dan ka sibordinasion) ouswa pa (dan ka koordinasion). Li permet kas linearite kronolojik enn zistwar ek anrissi enn zistwar ek boukou eleman, anmemtan ki li permet evalie kapasite bann zelev pou montre ki zot kone ki bann eleman pli inportan kan pe rakont enn zistwar. Lerla, li aparet kouma enn letap avan ekrir enn konpozision kot bann zelev rekonpanse pou zot stil ekrir ek kan zot servi bann fraz konplex.

Kestion 9

Kestion 9 ti lor prodiksion enn konpozision anviron 100 mo lor enn tem ki finn done. Kouma lane dernie, pa ti ena okenn ilustrasion grafik ki ti akonpagn instriksion sa lane-la. Instriksion-la ti ousi inpe diferan kouma ti demann bann kandida kontign enn zistwar pou lakel ti fini donn 3 premie fraz. Sa finn permet gagn boukou zistwar bien diferan onivo konteni ek finn permet minimiz bann posibilite ki bann kandida al or-size. Sa lane-la bann kandida ti bizin ekrir enn zistwar apartir lefet ki, enn aswar, dimounn ki pe rakont zistwar-la ti pe get par lafnet kan, toutakou, li trouv enn lalimier deor dan lesiel. Lerla, bann kandida ti bizin rakonte seki arive apre.

10 pwin ti alwe pou sa kestion-la. Bann examiner ti rekonpans itilizasion vokabiler varye ek presi, lortograf, syntax, kreativite, konplexite fraz, lorganizasion ek developman zistwar-la.

Mem si finn ena inpe bon konpozision, finn trouve ki an zeneral bann zelev gagn boukou difikilte avek sa kestion-la, ek ena apenn plis ki 1 kandida lor 3 ki finn reisi skor ant 6 ek 10 pwin lor 10. Malerezman, sa sif-la pa sirprenan ek li konkord ek bann rezilta pou sa kestion-la depi ki finn gagn premie lexamen PSAC an 2017.

Nou premie remark koncern lefet ki boukou kandida pa finn ekrir nanye pou sa kestion-la. Sa explike kifer plis ki enn kandida lor kat pa finn gagn okenn pwin (pre 1 kandida lor 3). Nou soulign

ankor nesosite fer bann exersis prodiksion ekri, ki krisial pou devlopman bann kandida ek zot lavenir skoler.

Boukou konpozision finn ousi penalize parski bann fraz pa ti fer sans, parski pa ti ena koerans dan devlopman zistwar, ouswa parski ti ena telman fot ki konpozision-la pa ti kler ditou.

Finn ousi trouve ki sertin zelev finn devie konpletman depi tem ek zistwar lor desin-la. Dan plizier ka, se apenn si zot finn ekri enn ouswa de fraz lor tem inpoze ek, apre, zistwar-la finn pran enn direksyon totalman diferan ek seki pe atann : par exanp, zistwar-la pa deroul aswar, ouswa pena lalimier dan lesiel, ki 2 eleman krisial pou devlopman sa zistwar-la. Li inportan ki zelev ekri lor tem ki finn inpoze, sinon zot rakont enn zistwar or-size ek kapav perdi tou zot pwin, mem si zot finn ekri enn bon konpozision.

Seki swiv se inpe exanp bann konpozision ki finn gegne ek zot bon ek move pwin:

Konpozision 1

Mo ti li lafnet enn kontign dan lesiel ki aswar sam bann-la kout pa lalimier mo li bann sam bann-la kout pa lalimier mo li banns am lekol enn lafnet pe gagn yet bien so ti pe trouv kout enn bien-la ki sa, aswar ti trouv mo enn ek sam kout dan par ek tou mo ti enn lalimer dan ti pe par so, aswar tou bien enn lalimer dan ki ti zistwar-la pou ek bann bien dan ti ena sam piti zistwar aswar bann-la bien lalimier.....

Dan konpozision 1, li bien difisil pou rekonet bann mo, inite minimal lekritir ki ena enn sans ek enn lotonomi. Longer sa konpozision-la pa permet nou evalie kapasite sa kandida-la pou ekri enn zistwar. Zelev-la pa finn atenn enn nivo literasi bazik ek li difisil pou donn pwin enn travay kouma sann-la.

Konpozision 2

Ti enn Samdi aswar, mo mama ti amenn nou sinema. Nou ti manz gato ek nou ti brwa fanta. Nou ti get un fim karate kids. Fim-la ti bin zoli. Nou ti al zwe dan bann arkat. Mo ti zwe loto. Mo mama ti manz mini ek poul ti mari bon. Mo papa ti al pran loto pou nou al lakaz. Nou al lakaz mo bann frer ek ser nou get television aswar nou ti get tikomit. Mo maman inn al dormi lor lili. Mo papa ti al dan lacuisier ti pe manz gato. Zistwar-la ti bien zoli.

Konpozision 2 enn zistwar bien bazik ki konpletman andeor size. Li mank tou bann eleman ki servi kouma deklanser pou rakont nou zistwar ek sa kandida-la malerezman pa pou gagn pwin pou sa konpozision-la parski li pa finn respekté konsign ki finn donn li. Nou trouv sa bien sagrinan, sirtou ki, dan sa ka-la, nou pe reisi konpran zistwar ki zanfan-la pe rakonte, laplipar bann mo finn bien ortografie ousi, me zistwar-la totalman or-size.

Konpozision 3

Ti aswar, mo ti pe get par lafnet. Enn kout mo trouv enn lalimier. Mo finn lev mo papa ek mo mama. Lerla tou dimoun pe koumans debout lor sime. Tou dimoun pe pran zot telefon pe filmle ek pe tir foto. Tou dimounn pe koumans trakase. 2 minit pli tar nou finn apel lapolis ek bann-la finn bare dimounn pa traverse. Depi sa zour tou le aswar tou dimounn get dan lesiel pou gete ki pe pase.

Konpozision 3 enn zistwar bien bazik ki, kontrerman ek bann konpozision ki finn montre avan, pa andeor kad. Nou trouv ankor inpe difikilte onivo lortograf ek zistwar-la paret inpe kourt. Memsi sa kandida-la pa finn rekopie trwa fraz ki ti done, seki li rakonte arive alaswit sa introdiksion-la. Longer bann fraz (ek text-la an zeneral), absans bann fraz konplex ek sibordinasion ek ousi absans enn vokabiler bien presi finn permet sa kandida-la gagn anviron lamwatie pwin. Sa konpozision-la merit anviron lamwatie pwin.

Konpozision 4

Deswit mo al kriye mo frer. Letan mo frer vini lalimier-la nepli la. Ankoler mo frer kriy ar mwa ek dir "aret fatig mwa aster" Desi mo al alonze lor mo lili. Me 25 minit plitar mo'nn retrouv lalimier-la. Sa kout-la mo'nn desid pou flime pou ki mo frer krwar mwa. Me kouma mo koumans flime lalimier-la re disparet. Sa kout mo'nn dir ki mo pe abandone. Mo'nn al manze trankil ek kouma mo'nn fini manze mo'nn retroun dan mo lasam. Ek 29 minit apre mo'nn retrouv lalimier-la ek sa kout mo kriy mo frer ek mo frer inn resi trouv lalimier-la li osi ek li'nn krwar mwa.

Sa konpozision-la ena bien plis developman ek orizinalite. Ena enn zistwar ki finn devlope, kot pena tro boukou fot lortograf ek ponktiasion. Nou trouv enn varyete fraz konplex, ek koordinasion ek sibordinasion, ek diskour direk finn bien indike par enn ponktiasion spesifik. Parkont, nou pa trouv boukou mo partikilierman presi dan sa zistwar-la. Nou finn konsidere ki sa zistwar-la plito bon ek sinp, ki fer ki sa konpozision 4 la finn gagn enn pwin respektab.

Konpozision 5

Mo pran mo teleskop ek get dan lesiel. Mo trouv lalimier diferan kouler sann kout la. Mo apel mo bann paran ek dir zot ena enn zafer ki fer per dan lesiel. Zot finn dir mwa ki li normal, se enn larkansiel noktirn. Mo dir zot larkansiel noktirn pa existe, nek dan fim ki trouv sa. Sel explikasion se enn avion, enn elikopter, enn dronn, enn veso alien swa Zezi pe vini. Kapav enn veso alien nou gete dan televizion. Mo ti ena rezon, enn veso alien pe anvole dan lesiel. Lerla, Elon Musk dir manti, pa enn veso sa, se so nouvo proze ki pou al poz lor Mars.

Isi nou trouv enn konpozision ki finn bien ekrir, bien devlope e ki orizinal. Vokabiler-la apropiye, ena bann fraz konplex, li lor tem ki finn done ek sa kandida-la finn servi ousi diskour indirek lib. Li finn rann so zistwar agreab pou lir ek finn demontre enn reel kapasite pou konstrir enn zistwar depi so koumansman ziska so lafin. Sa konpozision-la definitivman merit enn pwin bien elve.

Konklizion

Dan enn fason zeneral, nou retrouv bann mem lafors ek febles kouma bann lane presedan. Li paret inportan redir linportans travay lekritir dan klas. Dan preske tou bann kestion ki finn evalie prodiksion ekri, bann kandida finn gagn difikilte, sirtou bann kandida pli feb. Sa bann difikilte-la aparet apartir moman demann bann zanfan ekri enn fraz, enn paragraf ouswa enn text inpe pli long kouma dan konpozision. Nou ankore konsidere ki ena tro boukou zanfan ki pa alez ek lekritir, ki sipoze pli fasil dan zot lang maternel ki dan bann lang etranze.

Li ousi esansiel ki kontign travay konpreansyon ekri. Bann diferan kestion ki ti evalie lektir finn ousi montre ki boukou zanfan pe gagn difikilte pou idantifie bann informasyon dan enn text, sirtou kan demann bann kandida al enn tigit pli lwin, o-nivo analiz text, interpretasyon ek inferans.

Nou rapel ki se atraver bann eksersis lekritir ek lektir ki bann zanfan pou devlop zot kapasite literasi. Prodiksion ek konpreansyon ekri, zotmem labaz lor lakel bann zanfan pou konstrir zot reisit skoler dan sik segonder. Fode lerla ki nou bann zefor kontigne e ki nou pa satisfere nou ek pousantaz reisit ek lamwayenn zeneral dan papie Kreol Morisien, mem si zot parmi bann pli for dan tou bann size ki pe evalie alafin sik primer. Nou bizin viz ankore pli ot ek kontign persevere pou ankore plis zanfan akerir sa bann konpetans lingwistik, ki enn nesosite dan lemond modern e ousi pou zot devlopman kognitif ek lingwistik. Nou bizin kontign travay pou ki bann zanfan vinn ankore pli *literate* dan zot lang maternel, akòz nou krwar ki literasi enn faktè krisyal dan devlopman lavi nou bann zanfan, bann sitwayen demin.

Sa bann remark-la valab pou tou group zelev, depi so pli feb ziska so pli briyan.